

Omvang van neventakken varkens- en pluimveehouderij

Robert Hoste
Peter van Horne

LEI 10-060
Juni 2010
Projectcode 31518
LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag

LEI

WAGENINGEN UR

Omvang van neventakken varkens- en pluimveehouderij

Robert Hoste en Peter van Horne
LEI 10-060

De provincie Zeeland heeft het LEI verzocht inzicht te geven in de bedrijfsomvang van neventakken in de varkens- en pluimveehouderij en de bijbehorende grondoppervlakte van de bedrijfstakken. Met deze informatie kan de provincie beleid ontwikkelen ten aanzien van de bedrijfsstructuur in de landbouw in de provincie.

In deze notitie wordt per sector (varkenshouderij en pluimveehouderij) hierop ingegaan. Eerst wordt ingegaan op de omvang van neventakken en vervolgens op de benodigde grondoppervlakte per bedrijfstak. In de berekeningen is rekening gehouden met de laatste stand van de wetgeving ten aanzien van leefoppervlakten, zoals die per 2010/11 voor vleeskuikens, per 2012 voor leghennen en per 2013 voor varkens van toepassing is. Er is uitgegaan van gangbare houderij, niet van biologische houderij.

Omvang van een neventak

Bij de bepaling van de omvang van een neventak wordt uitgegaan van een halve Volwaardige arbeidskracht. In principe is, zowel voor de pluimvee- als varkenshouderij, gebruik gemaakt van normen uit het boekwerk KWIN.¹ Voor de pluimveehouderij is daarbij ook rekening gehouden met gebruikelijk stalmaten; in de varkenshouderij speelt dit geen rol. In de definitie van de omvang van een neventak zijn economische aspecten, zoals het te behalen arbeidsinkomen, niet meegenomen.

Varkenshouderij

Volgens KWIN (2009) bedraagt de bedrijfsomvang van een gespecialiseerd zeugenbedrijf 275 zeugen per volwaardige arbeidskracht (VAK). Een neventak zeugenhouderij wordt gesteld op 135 zeugen. Een gespecialiseerd vleesvarkensbedrijf heeft volgens KWIN 4.000 vleesvarkens. Er is echter, vooral in de vleesvarkenshouderij, tussen bedrijven een grote variatie in aantal dieren per arbeidskracht en in arbeids-efficiëntie (onder andere door verschillende mate van automatisering). Vanwege de in het algemeen lagere arbeidsefficiëntie is voor een neventak vleesvarkens de norm iets naar beneden bijgesteld. De omvang van een neventak vleesvarkenshouderij wordt gesteld op 1.500 gemiddeld aanwezige vleesvarkens. Behalve gespecialiseerde zeugen- en vleesvarkensbedrijven, die uitsluitend één van beide takken hebben, zijn er ook gesloten varkensbedrijven, bedrijven met zowel zeugen als vleesvarkens. Bij een modern gesloten varkensbedrijf kan worden uitgegaan van 8 à 9 vleesvarkens per zeug. In de praktijk zijn ook bedrijven met niet meer dan 5 à 6 vleesvarkens per zeug.² Het ligt niet voor de hand om een gesloten varkensbedrijf als kleine tak te hebben, omdat dan de takken zeugenhouderij en vleesvarkenshouderij relatief nog kleiner zijn. Een neventak gesloten varkensbedrijf wordt gesteld op 100 zeugen met bijbehorende (circa 700-800) vleesvarkens. Bij de bepaling van de leefoppervlakte is uitgegaan van de per 2013 van toepassing zijnde welzijnseis van 0,3 m² per opfokbig, 0,8 m² per vleesvarken en 2,25 m² per dragende zeug in groepshuisvesting.

Op een varkensbedrijf is niet alleen ruimte nodig voor leefoppervlakte, maar ook voor afdelings- en centrale gangen. Specifiek op een zeugenbedrijf is ook ruimte nodig voor opfokzeugen, een beer en voor

¹ KWIN. Kwantitatieve Informatie Veehouderij 2009-2010. Livestock Research van Wageningen UR. Lelystad. 2009.

² In het ideale geval is de bedrijfsomvang van beide takken precies op elkaar afgestemd. In de praktijk wijkt dit nog wel eens af, onder andere door verschillende snelheid van autonome productiviteitsverbetering of door stapsgewijze gedeeltelijke bedrijfsontwikkeling.

de opfokbiggen tot ongeveer 25kg. Daarnaast is op een vleesvarkensbedrijf ruimte nodig voor een ziekenboeg. Verder zijn er algemene ruimten nodig voor kantoor, berging, hygiënesluis, zeugendouche, cv, hogedrukinstallatie enzovoort. De totale brutostaloppervlakte is gegeven in tabel 1. Afgezien van deze stalruimte is er ook ruimte nodig voor voersilo's, een koelcontainer voor kadavers en ook ruimte voor aan- en afvoer. Hiervoor kan gerekend worden met 350 m² erfoppervlakte.

Tabel 1 Bedrijfsomvang en staloppervlakte voor neventakken varkenshouderij			
Bedrijfscategorie	Aantal zeugen	Aantal vleesvarkens	Bruto-oppervlakte (m²)
Zeugenbedrijf	135	-	1.142
Vleesvarkensbedrijf	-	1.500	2.076
Gesloten varkensbedrijf	100	800	1.874

De benodigde grondoppervlakte voor neventakbedrijven met varkens is afhankelijk van de bedrijfs categorie en loopt op tot bijna 2.100 m².

Pluimveehouderij

De pluimveehouderij is verdeeld in vele subsectoren met elk haar eigen specificaties. KWIN (2009) geeft van alle pluimveesectoren een overzicht van het aantal dieren die verzorgd kunnen worden door 1 volwaardige arbeidskracht. Op basis van de gemiddelde dierbezetting per m² staloppervlakte kan de benodigde staloppervlakte berekend worden. De staloppervlakte wordt uitgedrukt als bruto-oppervlakte. De bruto-oppervlakte is de oppervlakte op basis van de buitenmaten van het gebouw en inclusief extra ruimtes voor bijvoorbeeld (eier)opslag of werkruimte. Tabel 2 geeft een overzicht van het aantal dieren en de bijbehorende bruto-oppervlakte voor een bedrijf met een halve volwaardige arbeidskracht. Vooral de vleeskuiken- en leghennenhouderij zijn als neventak interessant. Opfok is minder geschikt als neventak en kalkoenenhouderij wordt beperkt door het ontbreken van een slachterij in Nederland.

Voor de vleeskuikenhouderij en de leghennenhouderij is rekening gehouden met toekomstige wet- en regelgeving betreffende dierenwelzijn. Voor de vleeskuikenhouderij betreft dit EU-Richtlijn 2007/43/EG met vaststelling van minimumvoorschriften voor de bescherming van vleeskuikens. Afhankelijk van de exacte invulling in nationale wetgeving zal per 2010/2011 de bezettingsdichtheid (aantal vleeskuiken per m² staloppervlakte) op veel bedrijven verlaagd moeten worden. Voor de leghennenhouderij is EU richtlijn 99/74/EG van belang. Volgens deze richtlijn wordt per 1 januari 2012 het houden van leghennen in traditionele kooien verboden. In Nederland moeten de leghennenhouderij met traditionele kooihuisvesting omschakelen naar koloniehuisvesting of alternatieve huisvesting (bijvoorbeeld scharrelhennenhouderij). Bij koloniehuisvesting kunnen per m² staloppervlakte minder hennen gehouden worden dan bij de traditionele kooihuisvesting. Tabel 2 geeft een overzicht van het aantal dieren en de bijbehorende bruto-oppervlakte voor een bedrijf met een halve volwaardige arbeidskracht na inwerkingtreding en implementatie van de genoemde richtlijn voor vleeskuikens en leghennen.

In de pluimveehouderij wordt bijna uitsluitend gewerkt met standaardstallen. Een standaardstal is daarbij vaak 20 meter breed en 60 tot 90 meter lang. Dit betekent dat de totale bruto-oppervlakte per stal 1.200 tot 1.800 m² is. Kleinere stallen zijn relatief duur qua bouw- en inrichtingskosten. Voor een pluimveehouder is de genoemde oppervlakte dan ook uit economisch oogpunt bezien het gewenste minimum.

Tabel 2 Aantal dieren en de bijbehorende bruto-oppervlakte voor een bedrijf met een halve volwaardige arbeidskracht		
Sector	Aantal dieren	Bruto-oppervlakte (m²)
Vleeskuikens	45.000	2.720
Leghen koloniehuisvesting	30.000	1.830
Leghen volière/scharrelhouderij	17.500	1.070
Vleeskuikenouderdieren	9.500	1.370
Opfok vleeskuikenouderdieren	16.500	1.670
Kalkoenen	10.000	2.770
Opfok leghen kooi	40.000	890
Opfok leghen scharrel	25.000	1.040

Conclusie en discussie

De benodigde staloppervlakte voor een neventak in de varkens- en pluimveehouderij varieert per bedrijfscategorie. Voor bijna alle sectoren is bij een staloppervlakte van 2.100 m² een neventak in de intensieve veehouderij mogelijk. De grootste staloppervlakte echter (afgezien van de kalkoenenhouderij) bedraagt 2.720 m² voor een neventak vleeskuikens op basis van de nieuwe bezettingsnormen die gaan gelden in 2010/2011. Door verlaging van de bezettingsnorm is ingaande 2010/2011 extra staloppervlakte nodig om 45.000 vleeskuikens te kunnen houden. Dit lukt zeker niet binnen de genoemde bruto-oppervlakte van 2.100 m². Bij die voor een neventak vleeskuikens benodigde maat met welzijnseisen vanaf 2010/2011, is de oppervlakte te groot voor 1 stal en te klein voor een economisch rendabele bouw van 2 stallen. Het lijkt er daarom op dat als er een maximum zou worden gesteld van bijvoorbeeld 2.100 m², dit voor de vleeskuikensector in de praktijk zal uitkomen op 1 stal, waarbij het aantal vleeskuiken lager zal liggen dan het aantal van 45.000.

Bij de bepaling van de omvang van een neventak is geen rekening gehouden met de levensvatbaarheid van de bedrijven. Aangenomen mag worden dat bedrijven tot deze omvang onvoldoende groot zijn om op middellange termijn (5 à 10 jaar) concurrerend te blijven produceren. Als neventak kunnen de ondernemers echter vaak nog langer door produceren, zeker in een situatie met oudere stallen. Onder druk van een lagere opbrengstprijs is er echter wel duidelijk een trend waar te nemen naar optimalisatie van de logistiek (volle vrachten), zowel van veevoer als van dieren (biggen, kuikens) evenals af te leveren dieren (slachtdieren).

In de bovenstaande berekeningen is voor de varkensbedrijven verondersteld dat ze volledig gespecialiseerd zijn in zeugen- of vleesvarkenshouderij, danwel volledig gesloten zijn. In de praktijk zijn er echter allerlei variaties te vinden in de verhouding vleesvarkens/zeugen. Zeker op varkensfokbedrijven, met deels incurante vleesvarkens (diverse genetische lijnen), maar ook zijn er reguliere zeugenbedrijven die ruimte hebben voor restbiggen.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Provincie Zeeland.